

Samelbd.

0/0

die,

56
DE
CAVSSIS ET VITIIS
MECHANISMI
SCHOLASTICI
COMMENTATIO SECUNDA

QVA
PVBLICAM QVATVOR IVVENVM IN DICENDO
EXERCITATIONEM

INDICIT
CAROLVS HENRICVS SINTENIS

AA. LL. M. RECTOR LYCEI TORGAVIENSIS.

TORGAVIAE, LITERIS RUIDELIANIS.

DE
CAVSSIS ET VITIIS
M E C H A N I S M I
SCHOLASTICI
COMMENTATIO SECUNDA
QVA
EXERCITATIONEM
CAROLVS HENRICVS SINTHIS
AL. M. D. C. C. C. C. C. C. C.

MDCCCXXXIII

Est hoc de plurimis et luculentissimis ELECTORIS SERENISSIMI nostri in Musas benignitatis et munificentiae documentis, quibus vel apud remotissimam posteritatem Principis bonarum artium Amantissimi gloriam Sibi conciliabit, quod, inueterata ista, quae multis in scholis huc usque obtinuerat, pueros et iuuenes fingendi formandique methodo abrogata, saniori et salubriori ratione, qua aetatis humanitati responderetur, iuuentuti prospicere ab Eo iussi sunt scholarum magistri. Omnes enim, qui legendis veterum monumentis, quam Graeci et Romani, pro aetate sua, in instituenda pueritia et iuuentute adhibuerunt, curam, industriam, assiduitatemque perspexerunt, non solum magnam, quae illorum inter et nostrae aetatis instituendi rationem intercessit, differentiam cognouerunt, sed etiam de nimia negligentia, qua puerorum et iuuenum ingenia in scholis opprimebantur, conquesti sunt. Iustam hanc omnium bonorum fuisse querimoniam, superiori anno commentatione quadam de *caussis et vitiis Mechanismi in scholis technici*, demonstrauiimus, et, quod maximum mihi affert solatium, in eo consistit, vt omnia, quae de hac Mechanismi forma in commentatione illa, prius in

A 2

lucem

lucem conspectumque emissa, quam publica illa scholarum emendatio in nostra regione esset promulgata, mihi monenda sunt visa in ipsa scholarum emendatione firmata et comprobata legantur. Quicquid igitur in meis, et Fidelissimorum Collegarum, viribus fuit positum, nos omnes ad id contulimus, ut instituendae pueritiae rationem, in inferioribus Lycei nostri classibus receptam, emendaremus, et breui fortasse mihi praebebitur occasio, qua hanc scholae nostrae emendationem publicae diiudicationi subiici liceat. Quot quantaque vero sint commoda, quae, expulso et proscripso Mechanismo tecnico, publicarum scholarum institutioni comparentur, ita, ut pueri, non ad modum brutorum, ex feritate ad mansuetudinem traducendorum, sed hominum, fingantur, tot tantaque etiam, praescripta et iniuncta salubriori explicandorum auctorum classicorum ratione, iuuenibus, elegantiae et venustatis linguarum studiosis, conciliantur. Obtinuit nimirum huc usque permultis in scholis inueterata quaedam et ieiuna auctores interpretandi ratio, quae non solum neque aetatis nostrae humanitati, neque profectibus iuuenum consuluit, sed ipsorum etiam antiquitatis auctorum dignitati et amplitudini nimium quantum detraxit, ut, in longe inferiorem locum detrusi, vix magistri linguarum censerentur. Peruersam hanc legendorum auctorum classicorum rationem nominemus Mechanismum *exegeticum*, et, aliorum scholae magistrorum, qui de utilitate publicae scholarum emendationis commentati sunt, exemplo incitati, de eo iam verba facere constituimus.

Mechanismus exegeticus est frigida et insulsa ista ingenii iuuenum colendi ratio, qua voces auctorum, non intellectae, fere totidem vocibus germanicis, aequae obscuris, transferuntur, ita, ut memoriae quidem in colligendis vocibus et loquendi formulis consuli videatur, iudicandi vero facultas, illiusque exercitatio, penitus negligatur. Quae veteres auctores legendi ratio quam absfona quamque peruersa sit, uberiori descriptione facile appa-

re-

rebit. Iuvenes praeparatione, quae dicitur, instructi, h. e. stipati, et quasi armati copia vocum, ex DAENZLERO, NEUBAVERO, WEISMANNO, PASORE et maiori et minori, et quae sint reliqua cornua copiae, ita conquistatum, vt vim vocis, primo loco in lexico positam, sensui auctoris accommodatissimam putent, ad ipsam auctoris lectionem accedunt. Magister mechanicus, laudibus priuatae industriae inter discipulos rite et decenter distributis, in transferendo ad verbum vel praeit, vel discipulos, mox SINCERUM commentarium, textui notulis additum, mox praeparationis libellum consulentes, adiuuat, vt translatio conficiatur, cui si auctores ipsi interessent, vel obstupefacti, quid scripsissent, saepe ignorerent, vel vix risum continerent. Iterum iterumque repetita hac genuina translatione, ad uberiorem pensae translatae explicationem, vt Critici loquuntur, magister progreditur, et quomodo? praeter ieiunam praeceptorum artis loquendi accommodationem, centies fere auditur exclamatio: *haec est bona phrasis, digna, quam notetis!* vel: *hoc non occurrit quotidie!* Discipuli igitur, iussi a magistro, vt in transferendis sic dictis exercitiis stili habeant flores et stellulas, quibus orationem distinguant, has loquendi formulas, ex disrupta orationis serie, in libello quodam, in gratiam phrasium confecto, ope digitorum, non iudicii, consignant. Formae deinde loquendi, in auctoribus obuiaae, cum aliis permutantur, et, vt lecta in succum et sanguinem conuertantur, integrarum periodorum instituitur variatio, vt ex periodo concessiua conficiatur conditionalis, et ex comparatiua causalis, quasi auctores, viri sapientissimi, et in magnis rebus publicis versati, in deligendis vocibus, et enunciationibus continuandis, tam supinae negligentiae fuerint, vt in locum cuiuslibet vocis, vel integrae dicendi rationis alia quaecumque substitui, et quaelibet periodus in aliam formam non tam torqueri, quam facillime redigi posset. Haec igitur, ne diutius in illa describenda commoremur, pristina fuit, et in multis scholis recepta, auctorum legendorum ratio.

Sed mihi saepe cogitanti, quae tandem Mechanismi exegetici causae tam salubris lectionis fructum interceperint, non una occurrit. Ac priorem quidem hanc puto, quod dicitant, Latinos auctores hac tantum de causa cum iuuenibus legi, ut, in academiam profecti, cum Professorum lectiones, tum doctorum in suo cuiusque genere hominum libros, Latine scriptos, intelligere, et in disputationibus et examinibus publicis linguam volubilem habere, et Latine scribere possint. Ad Graecos vero auctores quod attinet, hos ab iis tantum legendos putant, qui vel ad diuinarum rerum intelligentiam cogitationes et studia conferre constituerint, ut oraculorum diuinorum partem, quae Graeco sermone conscripta est, intelligere discerent, vel qui in assequenda artis medicae scientia operam et industriam collocent, propterea quod multa vocabula hac in arte de Graeco fonte ducta sunt. Certe nescio, quo misero et deplorando veterum auctorum fato acciderit, ut de ipsis humiliter sentirent homines, quam par fuisset, neque tanta, quae potuisset, ad iuuentutem utilitas ex iis redundaret! Num CICERO, in quo ingenii humani summa vis et quasi mensura eluxisse putatur, qui, homo per se cognitus, nulla commendatione maiorum, ad summum imperium per omnes honorum gradus elatus est, et ad quem una omnium et consentiens vox principatum prae reliquis auctoribus, quorum lectione integri iuuenum animi imbuantur, defert, num LIVIUS, praeclarus et eximius ille historicus pragmaticus, ad quem visendum vel Gaditanus quidam, nominis eius gloria commotus, ab ultimo terrarum orbe, ut PLINIUS refert, venerat, num IULIUS CAESAR, quem e nostris in deliciis habuit EVGENIUS, num XENOPHON, quem SCIPIO AFRICANUS nunquam de manibus posuit, num POLYBIUS, in cuius historia legenda noctes in castris transegit BRVTVS, num, inquam, diuini hi viri aliquae, in republica partim diu versati, partim maximum rerum ciuilium usum consecuti, cum ad scribendum se contulissent, putarunt, quicquid humanitatis, venustatis, lep-

ris,

ris, urbanitatisque in eruditionis suae monumentis exprimant, id eum in finem posteritati se esse relicturos, ut post aliquot saecula magistri scholarum, dicitandis ipforum formulis latinis, ignobili et liberalioribus hominibus non tolerando modo victum quaerant? Quis est, qui putet, Celeberrimos illos viros, qui, libris in lingua vernacula eleganter et venuste compositis, nominis immortalitatem vel apud exteros sibi conciliarint, tantum eum in finem scripsisse, vt iuuenes ex illis linguam germanicam sibi cognitam redderent? vel quis magistrorum est, qui hos libros eum in finem cum iuuenibus legat? Valuit haec semper inter doctos sententia, omnem veram, et exquisitam doctrinam, omnem ingenii cultum, omnemque ingenuam disciplinam ex graecis latinisque auctoribus esse petendam, hinc formandis iuuenum ingenis et animis veterum auctorum legendorum studium adhibuerunt, vt, illorum quasi degustatione et suauitate capti, per omnem vitam intima illorum familiaritate fruenterent. Sed instant, finis vitae scholasticae hic est, vt iuuenes linguarum antiquarum cognitionem percipiant, scientiae et disciplinae in academiis tractantur. His vero respondeo, verum quidem est, scientias et disciplinas, cum aliae in antiquitatis monumentis contineantur, aliae vero iisdem in maiori luce ponantur, non prius posse exquisite intelligi, quam ipsa antiquitatis monumenta intellexeris, sed nihilo tamen secius ipsae res, in auctoribus obuiaae, ad augendam discipulorum iudicandi facultatem, non sunt penitus negligendae. Est quidem copia vocum et phrasium in auctorum interpretatione et lectione spectanda, sed ita, vt illi ultimus locus inter reliqua, ex hac lectione redundantia, eaque maiora et praestantiora commoda, tribuatur. Viuere, non tantum latine loqui, discat iuuenis!

Sed nulla maior corruptela hominum ingenia inuadere potuit, quam absurda et absona opinio, qua mechanicam auctores explicandi rationem, supra a nobis descriptam, ideo probandam censuerunt, quia uberiori verborum et rerum, in auctoribus clas-

sificis

ficis occurrentium, interpretatione impediretur, quo minus multi cum iuuenibus legerentur auctores. Quo plures illorum, dicunt, a iuvene in scholis leguntur, eo plus adiumenti et ornamenti a literis humanioribus sperare potest. Quid vero iuuat magna ista subtilitas, vel potius scholastica barbaries et garrulitas, in iudicandis, quae recte, acute, magnifice, suauiter, secusue, dicta sint? Grammaticorum et Criticorum, non iuuenum est, de veteribus fabulis, de ritibus Graecorum et Romanorum, de minutis syllabarum, ac singularum paene literarum, de verborum interpunctionibus, et de veterum librorum erroribus differere. Sed quae ista delicatorum hominum imprudentia est! Fateor, quidem, permultos extitisse, qui ad minutias et inutiles quaestiuunculas, quarum, ut in omnibus, et vel in sacris disciplinis, ita etiam in hac nostra, satis magna est copia, ita studium conferrent, ut, quasi talibus rebus omnis humanitas inesser, iis inuestigandis, grauiora et salubriora praetermitterent. Quis vero sapientiorum et prudentiorum est, qui talium virorum ieiunitate ipsam humanitatis disciplinam meriatur? Est haec certe non una humanitatis vis, quamuis egregia, ut, recte, acute, magnifice, et suauiter de singulis rebus dicendi facultatem largiatur, aperit simul veros et puros sapientiae, prudentiae, eloquentiae, historiarumque fontes, et omnium rerum, ad ingenii et vitae cultum necessariorum, gustum quandam et intelligentiam affert. His praecipue nutriantur iuuenes, his recte scienterque imitandis iuuenes adsuefaciant magistri. Quodsi vero mechanicae istius institutionis studiosi putant, se, quo plures cum iuuenibus perlegant, vel potius peruagentur auctores, eo melius iuuenum commodis et saluti prospicere, ego quidem facile iis largior, multum ad augendam amplificandamque antiquitatis cognitionem iuuenibus conferre, quo plures veterum auctorum sibi familiares reddiderint, sed ad consequendam in scribendo elegantiam, h. e. puritatem, perspicuitatem, urbanitatemque, non solum non opus est,

est, vt magnum auctorum numerum perlegant, sed, vt deinceps demonstrabimus, studium hoc in perlegendis multis auctoribus haud exiguum illis in formanda scribendi facultate affert impedimentum. Nihil igitur hunc in finem iuuat, permultos in scholis legisse auctores, sed quanta diligentia legeris optimos. At dicunt: multi sunt auctorum, tam graecorum, quam romanorum, qui aliis, ob nimiam in scribendo negligentiam, ob impuritatem, ob neglectam gratiam et venustatem, longe multumque sint postponendi, sufficit igitur, hos tantum cursorie, ut loquuntur, legisse, non opus est uberiori interpretatione. Quamquam vero negari non potest, magnam inter auctores, partim ex publico patriae ipsorum statu, cum, qui in libera ciuitate, vel ea saltem vixerunt, in qua adhuc umbra quaedam pristinae libertatis remanserat, maiorem et excellentiorem animum in scriptis expresserunt, partim ex ipsorum educatione, studiis, et viuendi ratione, ortam esse differentiam, exinde tamen non sequitur, ut ii cum iuuentute sint legendi, qui vel ratione aetatis, vel formae orationis, inferioris sint notae. Quid? quod licet nonnunquam, ob res, cum iuuenibus sunt consulendi, nequaquam tamen mechanice, sed cursim leguntur, ita, ut res quidem notatu dignae, eaeque iudicio perceptae, memoriae mandentur et imprimantur, voces vero et dicendi formulae notentur et emendentur.

Sed haec de praecipuis Mechanismi exegetici causis sufficiant. Etenim nescio, quomodo ad vitia eius detegenda festinat animus. De quibus vero breuiter dicturus, video, me optime facturum, si in uniuersalia vel comunia, et in propria diuidam. Illa Mechanismus exegeticus cum technico habet communia, haec soli exegetico insunt. Ad communia referamus et facultatis iudicandi et memoriae neglectum. Vis et potestas vocum, in lexicis, quae plerumque in iuuenum manibus versantur, indicata, non semper et ubique locorum contextae orationis seriei et sensui respondet. Ad quod comprobandum duas tantum eligam

loquendi formulas, easque fere quotidie apud auctores obuias. Altera sit phrasis: *ad rem publicam accedere*, vel *ulam bene administrare*; altera vero: *capitis damnari*. Secundum lexicographos, qui in usum iuuentutis, h. e. in forma portatili et compendiaria thesauros linguarum collegerunt, illa significat: anfangen, an der Verwaltung des Staats Antheil zu nehmen, oder, denselben gut verwalten, haec vero: zum Tode verurtheilet werden. Qui sensus multis in locis partim nimis indeterminatus, ambiguus et obscurus, partim inconueniens, falsus, et parum accommodatus est. Magister vero mechanicus de eo non laborat, vt iuuenis, ad eruendam vim veram, mentique auctoris aptam et idoneam, nexum vocum circumspiciat, omnique iudicii acie contempletur. Multis porro difficultatibus saepe laborat consecutio vocum, vel abhorrens a linguae analogia, vel multis omissionibus et interruptionibus contexta; multa saepe occurrunt notatu digna, quae ii, quos omnis aetas sapientissimos iudicauit, de rebus diuinis et humanis praeceperunt, quaeque ab iis pacis bellique temporibus gesta sunt, sed magister, mechanicae institutioni adfuefactus, non quaerit, unde difficultas orta sit? utrum hi summis ingenii et incredibili studio homines reete iudicauerint, an pro ingenii humani imbecillitate et tenebris in errores inciderint? utrum res gestae eorum prudentiae, virtuti, honestati, et humanitati respondeant, vt exemplum nobis, quod imitando consequi studeamus, relinquunt, nec ne? Ex his omnibus parum utilitatis in iuuenes redundare putat, infcius, sic omnem iudicii et ingenii, quasi tum demum acuendi, cum iuuenis Logices et Dialecticae praeceptis imbuatur, vim opprimi atque deleri. Sed non solum iudicandi facultatem, sed ipsam quoque memoriam, ad quam tamen emendam multa conferre putatur, aequè negligit Mechanismus exegeticus, ac technicus. Rerum enim et vocum notis vel simulacris obscure et confuse perceptis, fieri nequaquam potest, vt memoria reddatur tenacior atque fidelior. Ipsa notio, quae graeco latinoue vocabulo subii-

ci

ci solet, nisi ea luce est insignita et collustrata, ut clara et expleta numeris suis nominari mereatur, quomodo in mentem potest redire, vel, ea praesente animis nostris, verbum graecum latinum-ue? Memoria nititur phantasia, hinc facile intelligitur, quicquid phantasiam iuuat, id memoriam quoque iuuare, quicquid vero illi obsit, idem quoque huic officere.

Nimis vero fortasse iam multa de vitiis, quae Mechanismus exegeticus cum tecnico habet communia, inuestigemus nunc ea, quae illi insint propria. Primum est, mens auctoris non percipitur. Quilibet locus unum tantum habet per se sensum, quem tunc temporis integrum perspicit iuuenis, cum, quae auctor in scribendo cogitauerit, eadem ipse, et pari perspicuitate, in legendo cogitat. Quod vero cum saepe non facillimum est, multo minus interpretatione impetrari semper potest ea, quam lexica et artis loquendi praecepta suppeditant. Non opus est, ut multis exemplis hoc collustrem, duo tantum proferam. In epistola 6. libri IX. epistolarum Cic. ad Diu. legitur: *quae studia magnorum hominum sententia vacationem habent etiam publici muneris, ut, concedente republica, cur non abutamur?* Ad verba si iuuenis hunc locum transfert, hunc habet sensum: warum sollten wir nicht mit Einwilligung des Staats, diejenigen Wissenschaften mißbrauchen, welche uns, nach der Meinung grosser Männer, von der Verbindlichkeit, ein öffentliches Amt zu verwahren, freysprechen? Num iuuenis vere persuasus esse potest, se, ope huius translationis, idem cogitare, quod in scribendo cogitauerit CICERO? Alterum exemplum ex lib. XVI. ep. ii. petam, in qua non procul ab initio scripsit CICERO: *modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures, hoc tempore, nisi, ut quam commodissime conualescas.* Quae verba iuuenis mechanicus, omni certe commiseratione dignus, mehercule ita vertit: thue nur das, was deiner Feuerseligkeit zutrifft, u. s. f. Quis vero sensus? quale argumentum mouens pro curanda bona corporis validudine, desumptum a mansuetudine? Nouum mecha-

nicae huius institutionis vitium est, vt elegantiae, venustates, lumina orationis, sales et lepores praetermittantur. Auctores, homines non umbratici, sed viri ingenio, doctrina, rebus gestis, et usu rerum maximi, nullibi veritatem nudam, vel immunditiae et sordibus conspurcatam, sed ubique locorum optime vestitam, non fucatam, ornatam tamen, descripserunt, ita, vt quilibet sapientum se tum demum in suo genere perfectum putet, si ad eorum exempla, quam proxime, accesserit. Quid vero inde, si omnes hae suauitates tantam indignitatem experiantur, vt superfluum videatur, iuuenes ad illas sentiendas, et, adultiori aetate, maiori adhuc cura et sollertia, inuestigandas, praeparari? Gustus eorum, quem tamen per omnem vitam, vt habitum, sequuntur, non emendatur, sed potius corrumpitur et deprauatur, illecebris humanitatis eiusque incantamentis neque alliciuntur, neque capiuntur, graecos latinosque auctores iam in scholis fastidiunt, et, deposito pallio scholastico, nescio, quid sibi euenturum putent incommodi, illis si aliquid temporis tribuant. Ignotae rei nulla est cupido, et contemptus auctorum, si semel inualuit, difficillime, vt omnis opinio praeconcepta, euellitur. Quid porro de latine scribendi facultate dicam? Quomodo fieri potest, vt iuuenes, nisi auctorum classicorum suauitatibus fuerint deliniti, tersae, purae, et venustae in scribendo latinitati operam dent, vt numerosam, quae dicatur, efficiant orationem, vt aptam quandam, naturalem, et latinorum optimis frequentatam collocandarum enunciationum continuatiorem, et urbanitatem, per totam orationem fulam, imitando assequantur? Mechanica auctorum classicorum interpretatione impediti, haec omnia, quibus animum et aures adsuefacerent, notanda neglexerunt. Hinc vel adultiori aetate, et ad summos honores elati, in dicendo et scribendo immundas et sordidas adhibent voces, vernaculae linguae consuetudine decepti, in iungendis vocibus aberrant a praeceptis et indole linguae latinae, et, quo plures in primis auctores in iuuentute, mechanice, legerint, eo saepius illos

illos inter se commiscerent, vt ex omnibus velut vnus effici videatur. Sed animus etiam, quo non minus, quam ingenio, homines sumus, humanitatis disciplina ad virtutem est formandus, quid igitur ad illum colendum alendumque confert lectio auctorum classicorum mechanica? Quem denique fructum ex illa percipit Theologia et religionis studium, in cuius tamen detrimentum lege cauebat Iulianus Imperator, ne Christianae iuuentuti liceret, humanitatis auctorum interpretes audire? quantum adiuuenti ab illa sperare potest legum iurisque studiosus, cuius omnis intelligentia a latinis literis, ab antiquitate Romana, et historia ducitur? quantum praesidii ad disciplinam suam in latinis, et graecis in primis, literis positum putabit artis salutaris studiosus? Mechanismo eorum, quos magistros nacti sunt, decepti, abiectam de libris Graecorum et Romanorum opinionem suscipiunt, vt nihil ex iis, quod in usu sit, disci posse, intellexisse sibi videantur. His igitur omnibus ex causis est, cur iuuenes, quorum ingenia huc usque a mechanicis non tam continebantur, quam potius opprimebantur, magistris, de publica, SERENISSIMI ELECTORIS nostri iussu et auctoritate instituenda, scholarum emendatione sibi gratulentur. Nam non solum optimi, et rebus scholarum conuenientissimi auctores, vt omnis in illis deligendis remota et ablata esset errandi occasio, sunt praescripti, sed ratio etiam, qua in verum iuuentutis commodum explicarentur, sapientissime his vocibus est adiuncta: Weil die alten Sprachen, und die alten Schriftsteller derselben, in dreyfacher Absicht, mit der Jugend getrieben werden: erstlich, um sie zu verstehen, und auszulegen; zum andern, im Reden und Schreiben, und zwar nicht nur in der lateinischen, sondern auch in den lebendigen Sprachen, mit Einsicht und Geschmacke, nachzuahmen; und drittens, allerley nöthige und nützliche Sachen daraus zu lernen; so sollen auch die Lehrer der Jugend ihre Lectionen darüber so einrichten, daß alle diese Absichten befördert und erreicht werden können. Sie sollen also zuvörderst den Schülern den Sinn der

Worte, und die Ausdrücke erklären, auch selbst finden lehren, damit sie eine beständige Übung im Auslegen haben, und dadurch zu den höhern Studien, bey welchen die Auslegung nöthig ist, vorbereitet werden. Hienächst sollen sie selbst, die darinne vorkommenden nütlichen Sachen anmerken lehren, und sie selbst, nach Bedürfniß, erklären, sodenn aber, wenn sie den rechten Verstand der Worte und Sachen gefasset haben, ihnen auch die Ordnung, den Zusammenhang, und die ganze Art, wie die Sachen vorgetragen sind, zeigen, die Deutlichkeit, Nichtigkeit, und Schönheit der Gedanken und des Ausdruckes sichtbar machen, und, so viel möglich, auch die Anwendung und den Gebrauch in der Nachahmung weisen. Da bey sollen sie des Herzens nicht vergessen, sondern überall sehen, was zu guter Bildung desselben dienet, und die Schüler darauf anführen, daß sie auch das Gute und Böse, so in den Reden und Thaten vorkommt, empfinden, jenes lieben, und dieses hassen lernen, oder in dieser Liebe und Hassse bestärket werden.

Finiamus his secundam de caussis et vitiis Mechanismi scholastici commentationem, additis his precibus, iisque religiosissimis, vt Deus nouis institutis scholasticis, et optatis nostris pro Serenissimi Sapientissimique eorum Auctoris, FRIDERICI AVGVSTI, salute, prospera valitudine, et vita longissima, clementissime annuat. Seruet et tueatur Deus Patrem hunc Saxoniae Optimum, grande bonarum literarum praesidium, cum Serenissima Uxore, et tota denique Domo Celsissima! Seruet et tueatur Deus omnes Spiritus sui, Sapientiae, bonaeque mentis officinas, iisque omnibus, quorum consilio, prudentia, cura, et vigiliis res illarum administrantur, incolumitatem, felicissimum consiliorum successum, et praemia dignissima largiatur!

EX SCHROEDERI, Rectoris de Lyceo nostro quondam, pro senectute, satis meriti, voluntate et testamento, quotannis publica in dicendi facultate exercitatio, cum quatuor iuuenibus, fidei et institutioni nostrae commissis, est instituenda, quam, atrocissimi supplicii, quod Christus, salutis nostrae aeternae auctor et instau-

staurator, pro nobis perpeffus est, memoria commoti, in crastinum diem transtulimus. Quatuor igitur iuuenum nostrorum publicas habebunt orationes. In quorum numero cum duo sunt, primus nimirum et secundus, quibus ob industriam morumque integritatem venia publice valedicendi concessa sit, animo integerrimo apprecor, vt Deus O. M. hos in spem patriae et ecclesiae succrescentes iuuenes in posterum quoque Spiritu suo regat, eosque in dies laetius adulescere iubeat. Integer vero ordo illorum, qui dicent, hic est:

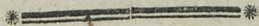
I. IOANNES GEORGIVS SCHVILERTVS, Torgauiensis, qui, *de substitutione Christi pro nobis in Sacrificium piaculare*, in oratione latina differet.

II. CAROLVS GOTTLOB GEYERVS, Belgora-Misnicus, qui, *de Christo Irenarcha*, in eadem lingua ager.

III. IOANNES CHRISTIANVS SIGISM. SENTENIS, Seruefta-Anhaltinus, qui in lingua vernacula *de Christiani tranquillitate ex vulneribus Christi* verba facere, et valedicentibus amicis felicissimum in Academiam abitum apprecari instituit.

IV. IOANNES HENRICVS GENTSCHIVS, Artzbergensis-Saxo, qui, in carmine germanico, *animi Christi morientis* praedicabit *aequitatem*.

VIRI igitur ILLUSTRES, EPHORVS SVMMÆ REVERENDVS, SENATVS AMPLISSIMVS, SACERDOTES PLVRIMVM REVERENDI, MAGISTRI LYCEI FIDELISSIMI, et reliqui MVNARVM AMICI, vt crastino die, audita hora IV. finitis sacris pomeridianis, hos oratores iuuenes frequentia sua, qua huc usque semper consueuerunt, dignos censeant, decenter oro rogoque. Dedi Torgauiae, pridie Kalendarum Aprilium A. I. S. MDCCLXXIV.

AB: 155056

VD 18

ULB Halle 3
003 085 112

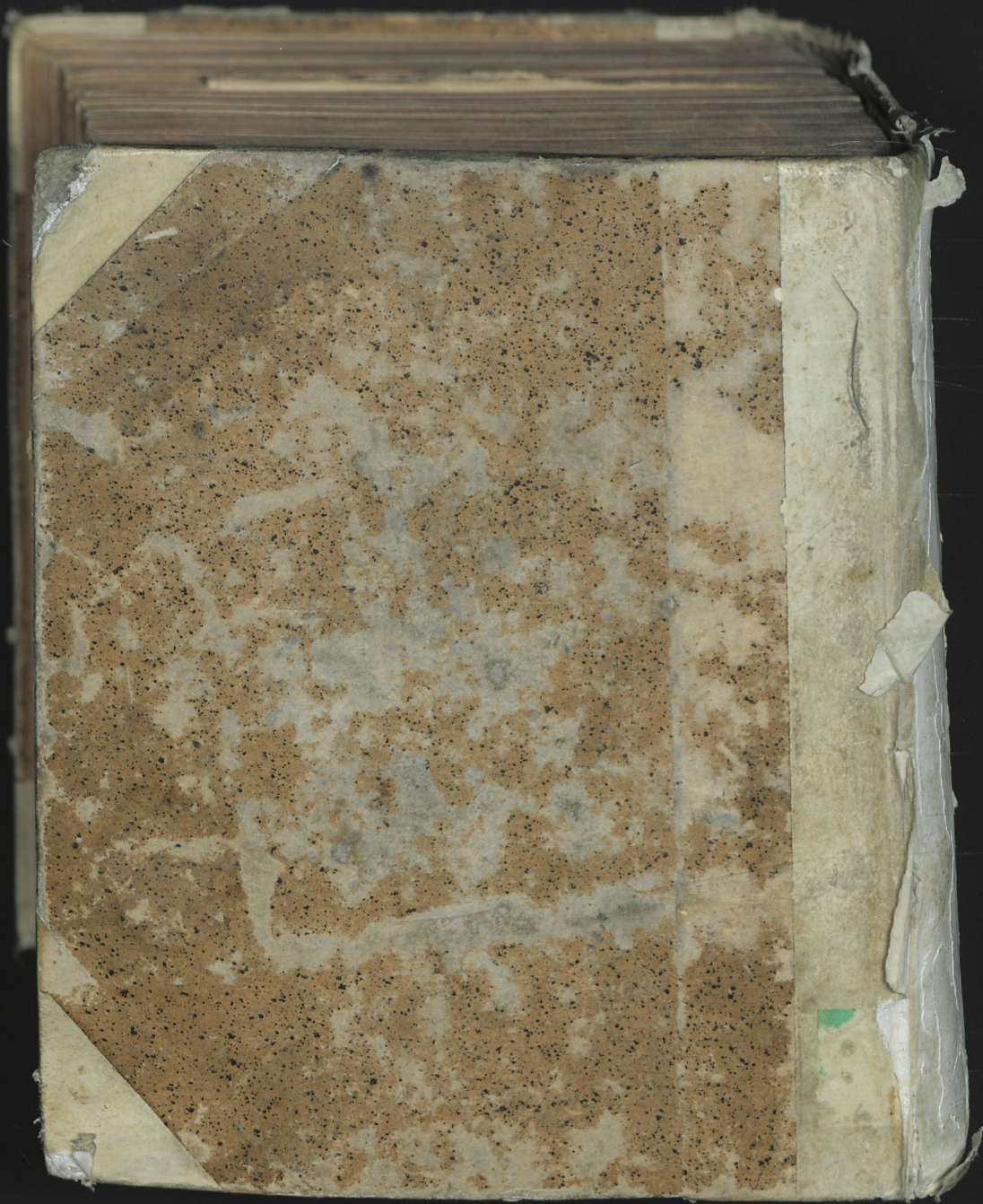

TA → SL
Nov 75 fkt 1

R

VD 17

56

C
M E
S
CO

PUBLIC
E

CAR

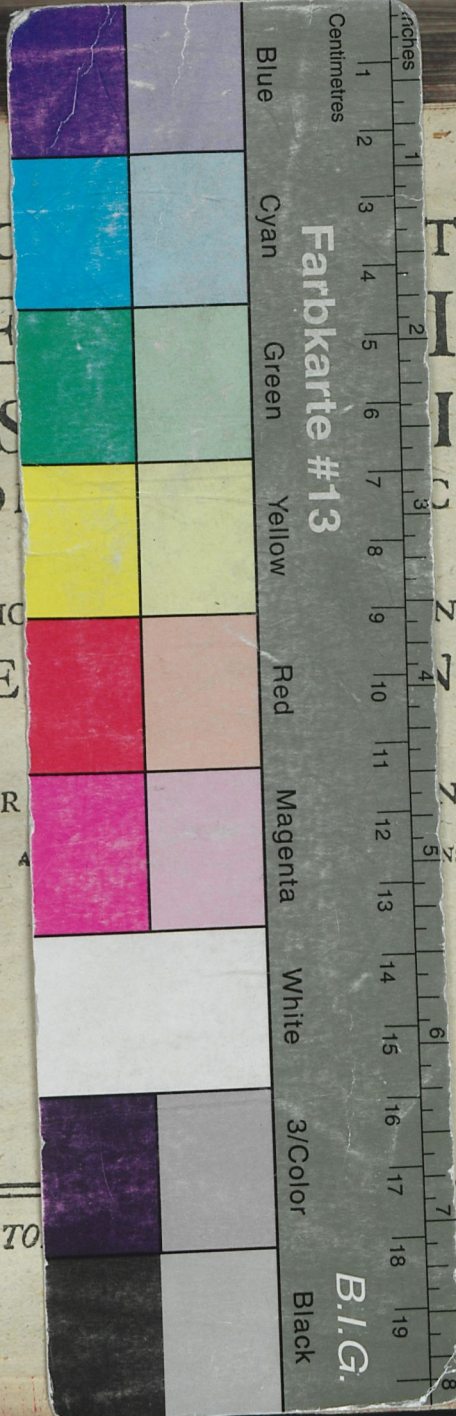
TO

TIIS
ISMI
ICI
CVNDA

N DICENDO
NEM

NTENIS
NSIS.

ANIS.

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Farbkarte #13

B.I.G.

Centimetres

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19